

לפרשת שופטים - חיבורים ונחשים

לא ימצא בך מעביר בנו ובתו בַּאֲשׁ קֶסֶם קְסָמִים מְעוֹנָן וּמִנְחָשׁ וּמִכַּשֵּׁף . וְחֹבֵר חֹבֵר וְשֹׂאֵל אוֹב וְיִדְּעֵי וְדֹרְשׁ אֶל הַמָּתִים . כִּי תוֹעֲבֹת ה' כָּל עֲשֵׂה אֱלֹה וּבִגְלָל תִּתּוֹעֲבֹת הָאֱלֹהִים ה' אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֶיךָ . תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ. (דברים י"ח י"ב).

את המילים 'חובר חובר' מתרגם הירושלמי (המכונה יונתן): וּמִחְבְּרִין וְאַסְרִין חִיּוּין וְעִקְרִין וְכָל מִינֵי רַחֲשֵׁין. ורש"י: שְׁמֶצְרֶף נְחָשִׁים אוֹ עִקְרָבִים אוֹ שָׂאֵר חַיּוֹת לְמָקוֹם אֶחָד.

החיבור-צירוף מגיע אצלם מהשורש ח.ב.ר. כמו למשל: כָּל אֱלֹהִים חֹבְרֵי אֶל עֵמֶק הַשְּׂדִים הוּא יָם הַמֶּלַח. (בראשית י"ד, ג'). מניין הגיעו הנחשים? מהפסוק הקודם – 'ומנחש'.

שאלה פורייה בשיטת **ראיית הכתוב**: את מי אנחנו מכירים מכתבי הקודש ש'ניחש'? האם יש משהו בתנ"ך שמופיעה אצלו התכונה הזאת? כמובן – יוסף.

- כשנולד יוסף, אומרת אמו רחל: וַתֵּהָר וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר אֶסְף אֶ-לֵהִים אֶת חֲרָפְתִּי. וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יִסֵּף ה' לִי בֶן אַחֵר. (בראשית ל' כ"ג-כ"ד). הנה תכונת ה**אִסְוֹף**.
- וְהָיָה אֲנַחְנוּ מְאֻלָּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהָיָה קָמָה אֲלֻמִּתִּי וְגַם נִצְבָה וְהָיָה תִּסְבִּינָה אֲלֻמִּתִּיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶינָה לְאֻלָּמִתִּי. (בראשית ל"ז ז') רש"י על מְאֻלָּמִים אֲלֻמִּים: כתרומו: מאסרין אסרין. בדיוק כמו התרגום של חובר חברים לעיל: וּמִחְבְּרִין וְאַסְרִין חִיּוּין וְעִקְרִין. בכלל, כדי שהאחים ישתחוּ – הם צריכים להיות בחבורה אחת, בהתקלות, באסיפה.
- וַיִּקְהֶהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אוֹתוֹ הַבָּרָה וְהַבּוֹר רַק אֵין בוֹ מָיִם. (בראשית ל"ז כ"ד), ורש"י מביא את דברי חז"ל: מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו. כיצד לא הכישו הנחשים את יוסף? האם זה מפני שהוא הצליח לרכז אותם במקום אחד שלא יתקפו אותו, כמו חובר חובר?
- וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף ... הֲלוֹא יִדְעָתֶם כִּי נִחַשׁ יִנְחָשׁ אִישׁ אִשׁ אֲשֶׁר כָּמֹנִי. (בראשית, מ"ד ט"ו).
- וַיִּשְׁבּוּ לִפְנֵיו הַבָּכָר כְּבִכְרָתוֹ וְהַצֶּעִיר כְּצִעְרָתוֹ וַיִּתְּמְהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ (בראשית מ"ג ל"ג). נטל הגביע, והיה עושה עצמו כמערים ומריח בגביע, אמר יהודה שהוא מלך ישב בראש ראובן שהוא בכור ישב שני לו, וכן כולן.... (בראשית רבה צ"ב).

יוסף בתחבולותיו, אוהז עיניים ומציג עצמו כמכשף, וזוהי תכונה הפוכה לזו של יעקב אביו, שהיה אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהָלִים. (בראשית כ"ה כ"ז). ממש כפי שבפסוקים שלנו ההפך מניחוש הוא: תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֶ-לֹהֶיךָ.

התורה למעשה מצווה שלא יימצא במחנה ישראל אדם בעל תכונות כמו יוסף – כי השאיפה היא להיות כמו יעקב. אולי זאת הסיבה שאין שבט יוסף, אלא שבטי אפרים ומנשה שמסופחים ישירות ליעקב (ועתה שְׁנֵי בְנֵיךָ הַנּוֹלָדִים לָךְ ... לִי הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֹאשׁוֹן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי. בראשית מ"ח ה'). ואולי האמירה: 'כִּי תוֹעֲבֹת ה' כָּל עֲשֵׂה אֱלֹהִים' באה כנגד האופן 'הניחוש-מצרי' שבו יוסף הושיב את אחיו: וַיִּשְׁימוּ לוֹ לְבָדוֹ וְלָהֶם לְבָדָם וְלַמְצָרִים הָאֲכָלִים אוֹתוֹ לְבָדָם כִּי לֹא יוֹכְלוּן הַמְצָרִים לֶאֱכֹל אֶת הָעֹבְרִים לָחֶם כִּי תוֹעֲבָה הוּא לַמְצָרִים. (בראשית מ"ג ל"ב).

אולם יכולת האיסוף והחיבור של יוסף בכל זאת השפיעה גם לטובה. הוא הרי זה שלבסוף מצליח לכנס את כל בני יעקב יחד במצרים, שם התגבשו לעם אחד ולימים שבו יחד לארץ ישראל¹.

¹ אמר להון תהיו פלכון אסיפה אחת, הָדָא הוּא דְכְתִיב (יחזקאל ל"ז ט"ז): וְאַתָּה בֶן אָדָם קַח לָךְ עֵץ אֶחָד וְכָתֹב עָלָיו וְגו' לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', חֲבֵרוּ כְתִיב, נַעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶגְדָּה אַחַת, הִתְקִינוּ עֲצָמָם לְגֵאֲלָה, מִה כְּתִיב אַחֲרָיו (יחזקאל ל"ז כ"ב): וַעֲשִׂיתִי אֶתְכֶם לְגוֹי אֶחָד וְגו'. (בראשית רבה צ"ח ב')

דאמר רבי שמעון בן לקיש: "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם". ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכינה. אמר: שמא חס ושלוש יש במיטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו: שמע ישראל ה' א-לוהינו ה' אחד. אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד - כך אין בלבנו אלא אחד. (בבלי פסחים נ"ו).